

WWW.BALSAS.LT

balsas.lt
SAVAITĖ

2011 m. birželio 20–26 d. Nr. 24 (124)

KAIP SUGRAŽINTI
**PROTUS
NAMO**

► NESUGERĖDAMA SUSIGRAŽINTI PERSPEKTYVŲ MOKSININKŲ, LIETUVA TURI MAŽIAU ŠANSŲ GAUTI FINANSAVIMĄ IŠ TARPTAUTINIŲ FONDŲ

Kaip sugražinti protus namo

Kiek lietuvių per du pastaruosius dešimtmečius išvyko į užsienio šalis? O kiek jų po kelerių ar keliolikos metų sugrįžo?

Birutė Žemaitytė
birute.zemaityte@ibakas.lt

Kalbėsime šį kartą ne apie visus – tik apie tuos, kurie už savo pinigus ar laimėję stipendijas išvyko studijuoti į JAV, Angliją ar kurią kitą šalį.

Švietimo ir mokslo ministerijos duomenimis, 2010 metais įvairiose Europos Sąjungos (ES) šalių aukštosiose mokyklose studijavo per 7 tūkst. Lietuvos piliečių. Tarp visų užsienyje besimokančių lietuvių maždaug 4 proc. studijuoja doktorantūroje.

Lygindama kelių pastarųjų metų duomenis, švietimo ir mokslo viceministrė Nerija Putnaitė sakė, kad pokyčiai nėra itin akivaizdūs. Jos teigimu, 2007 metais ES šalyse buvo tik 200 mažiau studentų iš Lietuvos – apie 6 800. Bet vyksta kitokie pokyčiai.

„Anksčiau daug mažiau studijavo Jungtinėje Karalystėje. Galbūt

padidėjimas ir sudarė įspūdį, kad daug išvyksta, bet labai sumažėjo studijuojančiųjų Vokietijoje – 2005-aisiais buvo 1 750, o dabar 1 300. Po to, kai įstojome į ES, mažiau važiuoja ir į JAV: iki tol ten studijavo apie 700 jaunuolių, o dabar tik apie 400. Mažėja ir studijuojančių Rusijoje“, – sakė ji.

Mokslų tęsti – anapus Atlanto

„Nesmerkiu neparvykstančiųjų, svarbu, kad žmonės būtų laimingi. Bet norisi, kad laimingi būtų grįžę čia, jog tokių būtų dauguma“, – teigė vos per 40 metų perkopęs biofizikos, biochemijos mokslų daktaras Daumantas Matulis, paklaustas, kaip vertina savo kolegas, profesinę karjerą nusprendusius tęsti ne Lietuvoje.

Jis pats prieš kelerius metus į Lietuvą grįžo po beveik 12 metų, praleistų JAV, kur studijavo ir dirbo.

„1993 metais baigiau biochemijos studijas Vilniaus universitete ir išvykau į JAV profesoriaus Rexo Eugene

Lovrieno kvietimu. Dirbdamas jo laboratorijoje, per penkerius metus parengiau daktaro disertaciją“, – pasakojo jis.

Į klausimą, kodėl tęsti mokslus jis patraukė į užsienį, D. Matulis atsako paprastai: „Tuo metu Lietuvoje nebuvo galimybių atlikti daugelio eksperimentų ir kaupti patirtį.“

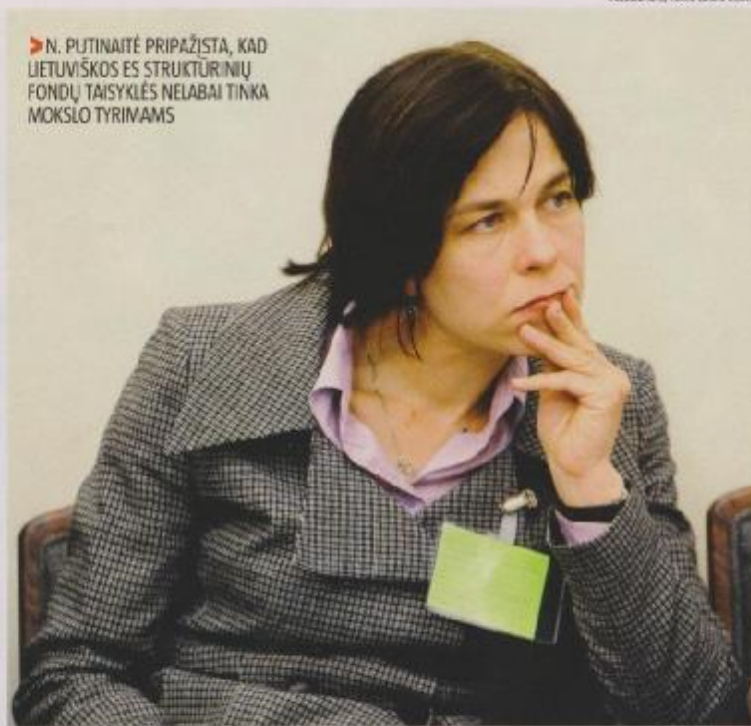
Minesotos universitete jaunas mokslininkas kaupė žinias podaktarinėse studijose, pradėjo dėstytojo karjerą. Dirbo ir garsioje kompanijoje „Johnson&Johnson“. Taip iki pat 2005-ųjų.

”

NORINT, KAD LIETUVAIČIAI GRĮŽTŲ NAMO, REIKIA PASIRŪPINTI, KAD JIE TURĖTŲ KUR GRĮŽTI

Fotografavė R. Tomič / LKŠIO nuotr.

Fotografavė R. Tomič / LKŠIO nuotr.

► N. PUTINAITĖ PRIPAŽIŠTA, KAD LIETUVIŠKOS ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ TAISYKLĖS NELABAI TINKA MOKSLO TYRIMAMS

sipilėtojančias Azijos regionas.

„Pavyzdžiui, Japonija senokai tapo vienu traukos centrų. Jie turėjo net specialias programas, skirtas mokslininkams iš užsienio pritraukti. Aktyviai šiuo aspektu dirba Singapūras, Korėja. Ir su Kinijos mokslininkais bendradarbiaujame“, – dalijosi mintimis Lietuvos jaunųjų mokslininkų sąjungos vicepirmininkas Tomas Žalandauskas.

„Ne vienas mano pažįstamas dėstytojas važiuoja dalytis žiniomis su Indijos, Kinijos studentais. Studijuojantieji tas šalis irgi vyksta stažuotis“, – pasakojo vienoje užsienio kompanijoje dirbęs pašnekovas.

Ką praranda Lietuva?

„Vilioti ar kaip nors ypatingai kviešti juos grįžti iš užsienio į Lietuvą nereikia. Dauguma mokslo darbuotojų patys nori grįžti“, – tvirtino Vilniaus universiteto Biotechnologijos instituto direktorius profesorius Kęstutis Sasnauskas. Ir turi pagrindą taip sakyti: per kelis pastaruosius metus iš „ilgalaikių komandiruočių“, trukusių nuo trejų iki dešimties ir daugiau metų, į šią įstaigą grįžo 23 žmonės. Kai kurie jau pelnė nemenką tarptautinį pripažinimą.

Jaunieji mokslininkai, vis dar dirbantys Lietuvoje ir JAV, Švedijoje, Olandijoje, Belgijoje, Airijoje bei kitų šalių akademinėse ir verslo organizacijose, 2009 metais įkūrė asociaciją „Futura Scientia“. Vienas jos tikslų – stebėti Lietuvos mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros būklę, inicijuoti ir paremti būtinas reformas, padėti mokslininkams reintegruoti

Lietuvoje. Visa tai tam, kad norintiesiems grįžti būtų lengviau, o mūsų šalis galėtų įsitvirtinti tarp sėkmingiausių inovatyvių pasaulio ekonomikų.

Vienas jos narių balsas.lt sako: „Gerai, kad žinios ir patirtis kaupiamos kitose šalyse, bet norint, kad lietuvaičiai su tomis žiniomis grįžtų namo, pirmiausia reikia pasirūpinti, jog jie turėtų kur grįžti.“

O į klausimą, ką praranda Lietuva, nesugebėdama parsikviesti perspektyvių mokslininkų, atsakė: „Daug ir įvairiose srityse.“

„**GALETŲ BŪTI VADINAMASIS PINIGŲ KREPŠELIS, KURĮ GAUTŲ NORINTYS GRĮŽTI MOKSLININKAI**“

Nedalyvaujame perspektyviuose mokslo tyrimuose, o kai nevykdomi projektai – ir pinigų nepritraukiama.“

Vis dėlto kaip grąžinti protus namo? Vieną sprendimo būdų profesorius K. Sasnauskas pateikė tokį: „Specialių programų reikia. Pavyzdžiui, galėtų būti prie švietimo ir mokslo ministerijos vadinamasis pinigų krepšelis, kurį gautų norintys grįžti nusipelnę mokslininkai, pasirinktų darbovietę ir su tuo krepšeliu būtų dirbti, nes kitaip nebūtų iš ko jiems atlyginimą mokėti.“

Būtent nemotyvuojantį darbui atlyginimą, kaip vieną priežasčių, kodėl dalis perspektyvių mokslo darbuotojų neskuba grįžti arba grįžę pasuka kitu keliu, mini ir D. Matulis.

„Institute asistentai gauna geriausiai atveju 2 tūkst. litų, o agentūrose – jau 4 tūkst. litų. Iš mūsų žmonės išeina į tas priežiūros institucijas“, – apgailestavo jis.

Bandymai keistis

N. Putinaitė pripažino, kad bėdų, susijusių su neskaidrumu ir biurokratizmu, gausu.

„Kai mokslininkams tyrimams pritaikomos ES struktūrinių fondų taisyklės, kurios Lietuvoje buvo standartinės, tai jos tinka tokiems projektams, kaip namo statymas arba remontas, bet labai sunkiai pritaikomos mokslininkams tyrimams.“

Tiems, kurie gyvena užsienyje, tikrai galėjo atrodyti, kad tai neskaidru, nors iš tiesų tai buvo grynoji blogoji biurokratija. Dabar mėginama tai suzmoginti, panaikinti dirbtines kliūtis“, – sakė ji.

Viceministrės teigimu, Lietuvoje jau ima trukti mokslininkų, kurie dalyvautų projektuose. Anot jos, dar niekada mūsų šalyje nėra buvę tokių didelių pinigų mokslininkams tyrimams, bet dar trūksta ekspertinio vertinimo patirties.

DAUGIAU SKAITYTE www.baltas.lt

Atlyginimas – ne svarbiausia

Grįžimas į Lietuvą D. Matuliui buvo savaime suprantamas dalykas. Gal net anksčiau būtų parvykęs: „Vis galvojau, kaip grįžti, bet galimybių, kur galėčiau panaudoti savo patirtį, nebuvo. Tai yra pati didžiausia problema“, – atskleidė jis.

Anot mokslininko, lemia tikrai ne vien pinigai: „Atlyginimas ne svarbiausia – kai grįžau, man jis sumažėjo penkis kartus. Svarbiausia, kad galėčiau sukurti savo grupę, galėčiau atlikti tyrimus. Čia, Biotechnologijos institute, tokių galimybių atsirado. Tokių kaip aš, grįžusių, yra per 20.“

Parvažiuoti į Lietuvą D. Matuliui nebuvo sudėtinga. Tik prieš tai teko pasirūpinti, ką ir kur dirbs.

Švietimo ir mokslo viceministrė N. Putinaitė pripažino, kad duomenų, kiek baigusiųjų studijas sugrįžta į Lietuvą, neturi – esą juos būtų sunku surinkti. Jos pastebėjimu, pastaruoju metu daugėja tokių, kurie grįžę kreipiasi siekdami, kad Lietuvoje būtų

pripažintas užsienio šalyje įgytas diplomatas. Tokia tendencija, N. Putinaitės teigimu, pastebima dvejus–trejus pastaruosius metus.

Bet sugrįžtančiųjų, ypač sukaupusių vertingos patirties, gerokai mažiau, negu nusprendusiųjų karjeros siekti svečioje šalyje. Yra ir tokių, kurie gyvena čia, o dirba užsienyje.

„Viskas labai paprasta – gyvena čia, o dirbi, pavyzdžiui, JAV ar Anglijoje. Uždirbi gerokai daugiau nei už tą patį darbą gautumei čia, todėl ir pragyvenimo lygis aukštesnis, ir atsidėti savo verslo pradžiai turi iš ko“, – sakė vienas nenorėjęs skelbti pavardės fizikas.

Jis pripažįsta, kad jo mokesčiai „nusėdo“ tos šalies biudžete, ir Lietuvai naudos tik tiek, kad svetur uždirbtus pinigus jis išleidžia čia.

Vilioja ir Azija

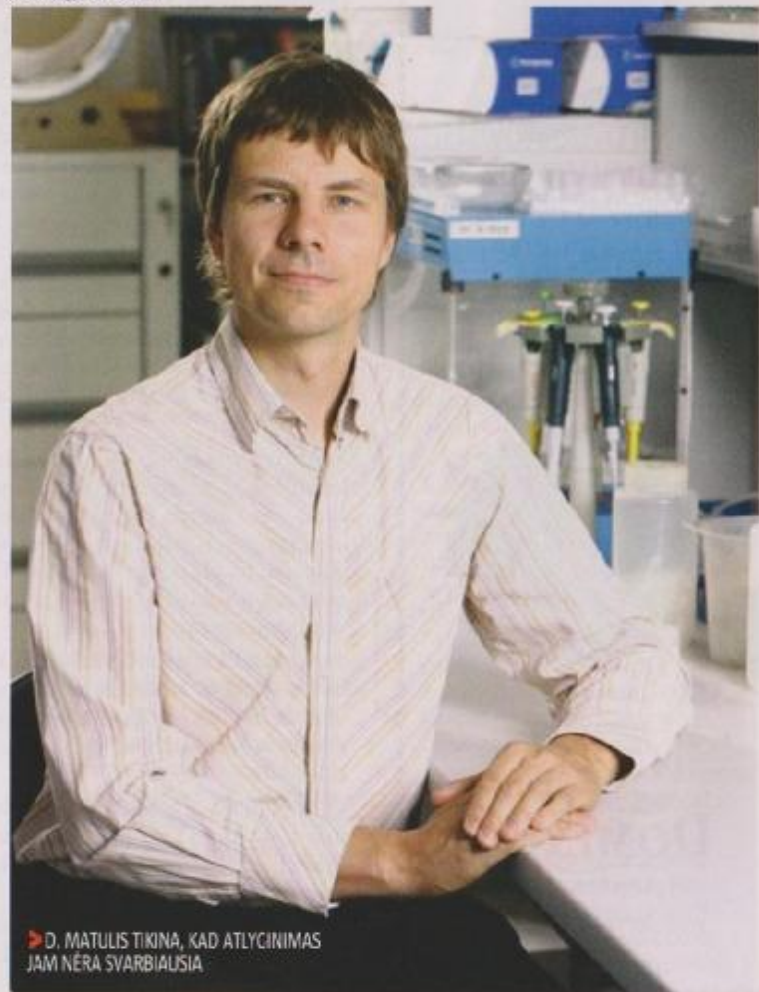
Šviesiausi mūsų protai sparnus kelia jau ne tik į JAV, Angliją ar kurią kitą Vakarų valstybę. Tiek studentus, tiek dėstytojus traukte traukia sparčiai be-

TIK FAKTAI

Švietimo ir mokslo ministerijos duomenimis, 2010 metais įvairiose ES šalių aukštosiose mokyklose studijavo per 7 tūkst. Lietuvos piliečių. Daugiausia – Jungtinėje Karalystėje (2 300) ir Vokietijoje (1 300). Taip pat nemažai studijuoja Danijoje, Lenkijoje.

Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra, valstybės institucija, atsakinga už inovacijų politikos įgyvendinimą, tik pradeda dirbti, o Lietuvos mokslo taryba, patarianti Seimui ir Vyriausybei mokslo, studijų ir eksperimentinės plėtros politikos klausimais, neturi tokių administracinių gebėjimų, kad galėtų konkuruoti su panašiomis išsivysčiusių šalių organizacijomis.

Biotechnologijos instituto nuotr.

► D. MATULIS TIKINA, KAD ATLYGINIMAS JAM NĖRA SVARBIAUSIA